

Ryszard Przybylski, Krystyna Sierocka, Roman Sobol, Roman Loth, Jerzy Woronczak, Hanna Maria Małgowska, Zdzisława Kopczyńska, Jadwiga Rytel, Marta Wyka-Hussakowska

Sprawozdania z podróży naukowych za granice

Biuletyn Polonistyczny 8/24, 95-110

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

IV. SPRAWOZDANIA Z PODRÓŻY NAUKOWYCH ZA GRANICĘ

1. SPRAWOZDANIE ZE STAŻU NAUKOWEGO W ZWIĄZKU RADZIECKIM 12 stycznia - 12 lipca 1965

Moje studia w Moskwie i Leningradzie objęły przede wszystkim całokształt problematyki związanej z akmeizmem i dotyczyły tekstologii, biografii i historii literatury. W niepomier- nie mniejszym zakresie skupione zostały na kilku wybranych za- gadnieniach związanych z rozwojem prozy radzieckiej w latach 1917-1934.

A. Badania nad tekstami akmeistów

Z sześciu poetów tego kierunku czterech w ogóle nie po- siada wydania krytycznego (Achmatowa, Zienkiewicz, Narbut, Go- rodecki). Wydanie krytyczne Gumilowa (1-y tom 1962) i Mandel- sztama (1-y tom 1965) przedstawiają się nie najlepiej lub bar- dzo źle. Są dalekie od kompletności. Wydawcy ich nie dyspono- wali rękopisami, niekiedy nie mieli w ręku nawet pierwodru- ków, opierali się na tekstach drukowanych bez wiedzy autorów, przedrukowywali krążące bezpańsko "dzikie" rękopisy lub tek- sty pokiereszowane przez cenzurę. Taka sytuacja sprawiła, że zebranie całości twórczości akmeistów i ustalenie poprawnego tekstu stało się zadaniem pierwszorzędym i podstawowym. Pra- cy tej mogłem się podjąć dzięki uprzejmości spadkobierców lub autorów, którzy udostępni mi swe archiwa lub służyli nie- zbędną informacją. Wymagała ona ponadto przewertowania czaso- piśmiennictwa rosyjskiego w latach 1910-1934.

W rezultacie wyniki tego przedsięwzięcia przedstawiają się jak następuje:

- a) zebrałem nieopublikowaną twórczość akmeistów. Nie sądzę, aby w tym zakresie czekała mnie jeszcze jakaś niespodzianka. Materiał ten jest niezwykle bogaty i cenny, obejmuje bowiem nieznanne wiersze, warianty wierszy, artykuły krytyczne, notatki do tych artykułów, listy.
- b) Dotarłem do kilkudziesięciu artykułów zapomnianych, drukowanych w ulotnej prasie stołecznej w epoce rewolucji, w gazetach prowincjonalnych (Rostow) lub wychodzących poza RSFRR (Kijów).
- c) Sprawdziłem ocalałe rękopisy, pierwodruki i ważniejsze przedruki wierszy trzech głównych poetów akmeizmu (Achmatowa, Mandelsztam, Gumilow).

Ponadto nabyłem sporą ilość druków akmeistycznych w antykwiariatach i zrobiłem fotokopie całej przedrewolucyjnej twórczości akmeistów.

B. Literatura o akmeizmie

Sporządzona wcześniej w kraju i uzupełniona w pierwszym miesiącu pobytu w Moskwie bibliografia książek, szkiców i recenzji o akmeizmie i akmeistach obejmowała dwa kompleksy zjawisk:

- a) akmeizm i twórczość akmeistów;
- b) neoklasycyzm rosyjski wieku XX (Kondratiew, S. Sołowjow, Kuźmin, G. Iwanow, Adamowicz, Parnok, Zacharow-Menski, Lipskierow, Berman i wielu innych).

Przeczytałem wszystkie znane mi pozycje bibliograficzne. W tym wypadku zmuszony byłem zrobić tylko notatki, albowiem mikrofilmowanie czy przepisanie na maszynie, choćby tylko ważniejszych pozycji krytycznych, napotkało na zasadnicze trudności. Biblioteka Lenina nie przyjmuje tego typu zamówień od humanistów. Już w drodze wyjątku fotografowano mi pozycje książkowe. O artykułach z czasopism nie mogło być nawet mowy. Robiłem więc notatki wypisując obszerne cytaty, aby powiększyć ich wartość i użyteczność. Parę pozycję z tego zakresu udało mi się nabyć.

C. Studia nad symbolizmem

Studia te potraktowałem jedynie jako niezbędną pomoc w badaniach nad akmeizmem, a zwłaszcza jego genezą. Toteż objęły one tylko wybrane zagadnienia.

- a) Teoria symbolizmu po roku 1905 (Briusow, W. Iwanow, Bieły, Kobyliński, Błok). Temat ten skierował mnie do źródła inspirującego wszystkich tych poetów, do W. Solowjowa i jego kontynuatorów.
- b) Symbolizm i ówczesna teoria kultury. W tym wypadku skupiłem uwagę na dwóch problemach. Pierwszym zagadnieniem była recepcja niemieckiej filozofii kultury w Rosji przed rokiem 1914. Badanym materiałem stało się przede wszystkim czasopismo "Logos" (1910-1912), rosyjska wersja niemieckiego periodyku o tej samej nazwie, z którym współpracowali Weber, Windelband, Wölfflin, Husserl, Siemmel, Meinecke, Rickert, Tröltzsch. W "Logosie" drukował Bieły. Drugim zagadnieniem była recepcja idei O. Spenglera w Rosji na początku lat 20-tych i gwałtowna polemika, jaką podjęli Bierdiajew, Stiepun i Frank (ciekawy etap neosłowianofilstwa).
- c) Dziedzictwo Potiebni a symbolistyczna teoria języka. Problematyka ta nie mogła być zgłębiona do końca. Jest bardzo obszerna i powinna się stać przedmiotem oddzielnej monografii, pisanej raczej przez językoznawcę niżli przez historyka literatury. Jednakże starałem się opanować ją na tyle, abym mógł zrozumieć i zinterpretować spór akmeistów (Mandelsztam, Gumilow) z symbolistami (Bieły, Iwanow) i futurystami (Kruczonych, Chlebnikow) o dziedzictwo Potiebni.
- d) Bibliografia Annińskiego. Ponieważ dysponujemy w tym wypadku wydaniem krytycznym, skupiłem uwagę jedynie na literaturze o Annińskim, albowiem jego rola w formowaniu się akmeizmu jest wyjątkowo duża. Pisał o niej Mandelsztam. Mówiła mi o niej dużo Anna Achmatowa. Zbadalem także nieakmeistyczną recepcję Annińskiego (Pasternak, Majakowski).

D. Wywiady

Przeprowadziłem również liczne wywiady z Anną Achmatową, Nadeżdą Mandelsztam i Michałem Zienkiewiczem. Miały one na celu korektę nieścisłych i pełnych sprzeczności (Liwszyc, Piast) lub wręcz bałamutnych (G. Iwanow, Makowski, Odojewcewa, Niewiedomska) pamiętników. Chodziło mi również o dane dotyczące działalności Kółka Młodych, Pro-Akademii, Akademii Wiersza i Cechu Poetów. Dane te mają pierwszorzędne znaczenie dla badań nad genezą akmeizmu.

E. Niektóre problemy prozy rosyjskiej 1917-1934

Kontynuowałem badania nad dwoma zagadnieniami:

- a) styl prozy "ornamentacyjnej", jej funkcja ideowa na początku lat 20-tych i przejawy buntu wobec tej szkoły stylistycznej,
- b) oddziaływanie tradycji tołstojowskiej i Dostojewskiego na młodą prozę radziecką.

W obu wypadkach problemy te śledziłem na prozie Babla, Fadiejewa, Oleszy i Szołochowa.

Dr Ryszard Przybylski
Instytut Badań Literackich

2. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO ZSRR

W Związku Radzieckim przebywałam na stypendium naukowym od dnia 12 stycznia do 19 lipca 1965 r., z przerwą od dn. 17 kwietnia do 24 maja.

W czasie mego pobytu w Moskwie i Leningradzie pracowałam w następujących bibliotekach:

- Moskwa
- Biblioteka im. Lenina
 - Biblioteka Instytutu Literatury Światowej
 - Biblioteka Literatury Zagranicznej
 - Biblioteka Instytutu Marksa-Engelsa-Lenina

Leningrad - Biblioteka Instytutu Literatury Rosyjskiej
- Biblioteka Akademii Nauk ZSRR
- Biblioteka im. Sałtykowa-Szczedrina.

Głównym celem mojej podróży było poszukiwanie tropów działalności kulturalnej i literackiej Polaków przebywających na terenie ZSRR w latach 1917-1939 oraz powiązań, jakie istniały między tym środowiskiem a środowiskiem radzieckich działaczy kulturalnych i pisarzy. Chodziło mi także o uściślenie posiadanych już informacji i danych, jak też o zaznajomienie się z radzieckim czasopiśmiennictwem literackim lat 1918-1939 i czasopismami polskimi ukazującymi się w Rosji przed rokiem 1918.

Poszukiwania prowadziłam w kilku kierunkach, zależało mi bowiem na ustaleniu szeregu faktów historycznych, jak również, w oparciu o nie i radziecką literaturę przedmiotu, na rozwiązaniu kilku problemów sensu stricto literackich.

W zakresie prac materiałowych uzupełniałam posiadaną kartotekę tytułów czasopism polskich wychodzących w ZSRR w latach dwudziestolecia międzywojennego oraz kartotekę zwartych druków literackich. Zbierałam ponadto dane o życiu i działalności pisarzy polskich przebywających w ZSRR - i to zarówno tzw. "młodych", urodzonych i wychowanych na terenie Rosji (Wł. Kowalski, P. Świszcz, S. Grabowski i inni), jak "starych", przeważnie emigrantów politycznych (B. Jasiński, W. Wandurski, St. R. Stande, H. Drzewiecki, J. Hempel i inni).

W zakres moich prac weszło również poszukiwanie przekładów z literatury polskiej na język rosyjski oraz niektórych artykułów zamieszczanych w prasie radzieckiej o zjawiskach kulturalnych w Polsce przed rokiem 1939 (artykuły oraz recenzje z pism: "Práwda", "Literatura Mirowej Rewolucji", "Internacjonalnaja Literatura", "Krasnaja Now" i innych).

W czasie mego pobytu w ZSRR starałam się zbadać problem kształtowania się stosunku polskiego środowiska kulturalnego w ZSRR do tradycji narodowych, problem recepcji literatury krajowej oraz swoistego rodzaju "emigrantyzmu" i wynaradawiania się.

Interesująco zarysowuje się również zagadnienie współpracy pisarzy polskich z twórczymi środowiskami rosyjskimi.

Wyniki mojej pracy w bibliotekach i innych instytucjach radzieckich przygotowuję obecnie w formie książkowej do publikacji w roku 1967.

Dr Krystyna Sierocka
Instytut Badań Literackich

3. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO KIJOWA I LWOWA (maj 1965)

Czterotygodniowy pobyt w ZSRR (w ramach wymiany pomiędzy Polską Akademią Nauk i Akademią Nauk ZSRR) poświęciłem na poszukiwanie materiałów do historii literatury i kultury polskiej drugiej połowy XVIII i początków XIX w., ze szczególnym uwzględnieniem życia i twórczości F.Karpińskiego.

W Kijowie, w Bibliotece Akademii Nauk USRR, przejrzałem ocalały fragment archiwum Chreptowiczów ze Szczors. Rozpoznane tu autografy Karpińskiego pozwolą rozszerzyć wydatnie dotychczasowy stan wiadomości o związkach poety z domem podkancle-rzego litewskiego; wydaje się nadto, że pewien znajdujący się w zespole blok wierszy to utwory samego J. L. Chreptowicza (sprawa ta wymaga jeszcze dalszych badań).

Kwerenda w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym okazała się również wcale owocna. Tutaj, w papierach Potockich, natrafiłem m.in. na sporządzony w latach 1803-1804 obszerny i szczegółowy inwentarz garderoby i biblioteki teatralnej w Tulczynie. Materiały te stanowią cenne źródło do odtworzenia prawie zupełnie dotąd nie znanych dziejów teatru dworskiego Szczęsnego Potockiego (dokument tulczyński przygotowuję obecnie do publikacji w "Pamiętniku Teatralnym"). W tymże zbiorze Potockich znalazł się interesujący, nie znany badaczom list poetycki pt. "Respons na list JP. Karpińskiego i przysłanie książki swoich wierszy". Tekst ów, pochodzący niewątpliwie z r. 1780 (J.Koblański?), jest ważnym przyczynkiem do wczesnej biografii i działalności literackiej autora "Zabawek wierszem i przykładów obyczajowych".

W archiwum kijowskim przejrzałem nadto wiele poetyckich kodeksów rękopiśmiennych, przeznaczając do zmikrofilmowania (na potrzeby przyszłej edycji krytycznej) pojawiające się w nich liczne kopie tekstów Karpińskiego; nie brakło tu również odpisów utworów innych pisarzy. Do złożonej w Kijowie biblioteki Stanisława Augusta nie zdołałem już dotrzeć.

Dwutygodniowy pobyt we Lwowie przeznaczyłem w całości na kwerendę w zasobach rękopiśmiennych Lwowskiej Państwowej Biblioteki Naukowej (do niedawna Biblioteki Akademii Nauk USRR) przechowującej fragmenty zbiorów dawnego Ossolineum, biblioteki Baworowskich, niektóre archiwa domowe z terenu b.Galicji, Wołynia (Dzieduszyckich, Cieńskich, Sapiehów, Luba-Radzimińskich i in.). Tutaj spotkałem m.in. zespół nieznanych listów Fr.Zabłockiego - pracownika i działacza Komisji Edukacyjnej (1775). Dokumenty te oraz ściśle związane z nimi listy księcia wizytatora - A.K. Czartoryskiego, pozwolą odtworzyć ważny epizod pełnej luk i niejasności biografii Zabłockiego. Spod pióra Zabłockiego wyszedł również obszerny list-memoriał do Wydziału Bezpieczeństwa (12.X.1794), dużej wagi dokument odzwierciedlający nastroje warszawskiej ulicy w ostatnich dniach powstania i stanowisko polityczne jego autora. Wszystkie wymienione Zabłociana przygotowuję obecnie do publikacji w kolejnym, poświęconym Oświeceniu, tomie Archiwum Literackiego.

Ze zbiorów lwowskich przeznaczyłem nadto do zmikrofilmowania długi szereg listów pisarzy i działaczy kulturalnych interesującego mnie okresu. Są to m.in. listy A.K.Czartoryskiego, F.K. Dmochowskiego, M.D. Krajewskiego, G.Piramowicza, T. Czackiego i wielu innych. Przejrzałem także sporo kodeksów rękopiśmiennych, znajdując liczne odpisy wierszy Karpińskiego, cenne zarówno z punktu widzenia przyszłej edycji krytycznej, jak też przynoszące informacje genetyczne (nazwiska adresatów niektórych utworów) lub umożliwiające rozstrzygnięcie spornych kwestii autorstwa. W materiałach tych pojawiły się także teksty pisarzy mniej wybitnych, których znajomość posiada przecież duże znaczenie dla rekonstrukcji całokształtu życia literackiego epoki (np. ks. J.Koblański, S.Rzewuski).

Korzystając z pobytu we Lwowie, szczególnie usilnie poszukiwałem materiałów wiążących się z pierwszym okresem życia i

twórczości Karpińskiego (1741-1780). Chodziło o dotarcie zarówno do źródeł dotyczących Karpińskiego bezpośrednio, jak też do dokumentów obrazujących współczesne poecie życie umysłowe Pokucia i Galicji do r. 1780. W tym zakresie kwerenda nie przyniosła oczekiwanych rezultatów, jakkolwiek nie okazała się bynajmniej zupełnie bezcelowa (np. cenne materiały bibliograficzne z tek B.Czernika, "Catalogus librorum" biblioteki zaprzyjaźnionych z Karpińskim Dzieduszyckich z r.1778 itp.).

F.Karpiński spędził we Lwowie kawał życia - studiował w tamtejszej akademii jezuickiej, praktykował w palestrze lwowskiej, romansował z urodziwą mieszczką p. Tamburini, przeżywał też oblężenie miasta przez konfederatów barskich; drukował wreszcie u lwowskiego drukarza K.Szlichtyna swój pierwszy zbiorowy tomik poetyki. Staralem się więc zwiedzić i sfotografować wszystkie zachowane i dostępne dziś pamiątki związane z życiem poety.

Dr Roman Sobol
Instytut Badań Literackich
Pracownia Oświecenia - Wrocław

4. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO LWOWA

6 kwietnia - 9 maja 1964

Do Lwowa wyjechałem w ramach wymiany naukowej pomiędzy Polską i Ukraińską Akademią Nauk. Prowadziłem tam kwerendy archiwalne i biblioteczne związane z przygotowywaną pracą doktorską o Janie Kasprowiczu. Opracowałem w tym czasie, sporządzając notatki, odpisy względnie mikrofilmy, następujące materiały:

- 1) brakujące w Polsce numery i roczniki czasopism (głównie "Kurier Lwowski" - luźne numery z lat 1889-1896 oraz w całości lata 1897-1899),
- 2) zasoby rękopiśmienne Lwowskiej Państwowej Biblioteki Naukowej (b.Ossolineum) oraz Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego im. I.Franki,

- 3) zasoby archiwów: Centralnego Historycznego i Obwodowego ("Obłastnego"),
- 4) Nawiązałem liczne kontakty z ludźmi znającymi i pamiętającymi Kasprowicza i lwowskie środowisko literackie okresu Młodej Polski.

Rezultatem tych poszukiwań jest :

- 1) sporządzenie mikrofilmów wszystkich zidentyfikowanych artykułów i recenzji Kasprowicza w numerach "Kurierza Lwowskiego" brakujących w kraju (ok. 300 pozycji),
- 2) opracowanie akt uniwersyteckich (studenckich i profesorskich) Kasprowicza - w mikrofilmach i odpisach,
- 3) odnalezienie, zmikrofilmowanie i częściowe opisanie edytorskie dwudziestu siedmiu nieznanych listów wzgl, rękopisów Kasprowicza (głównie korespondencja z Piotrem Chmielowskim z 1886-1894) oraz kilkunastu kart rękopisów z Biblioteki Uniwersyteckiej,
- 4) odnalezienie siedmiu nieznanych listów (znajdujących się głównie w rękach prywatnych): Gabrieli Zapolskiej (1), Kazimierza Tetmajera (1), Stanisława Przybyszewskiego (1), Marii Konopnickiej (1), Brunona Schulza (2, udostępnione Jerzemu Ficowskiemu i opublikowane przez niego w tomie: Bruno Schulz: Proza, Kraków 1964), Leopolda Staffa (1),
- 5) zmikrofilmowanie na potrzeby pracowni korespondencji Bernarda Połonieckiego i Ostapa Ortwina.

Roman Loth

Instytut Badań Literackich PAN

5. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO CZECHOSŁOWACJI

Podczas wyjazdu pracowałem w trzech miejscowościach: w Pradze, Brnie i Ołomuńcu.

Zasadniczym moim planowym zadaniem było uzyskanie drogą kwerendy bibliotecznej materiałów pozwalających rzucić rozwój łacińskiej hymnografii w Polsce XIV-XVI w. na tło rozwoju tej gałęzi literatury w innych krajach środkowej Europy,

w szczególności w Czechach. W tym celu sporządziłem pełne zestawienia zawartości 47 zbiorów hymnograficznych tego okresu, przechowywanych w czeskich i morawskich bibliotekach, a uzupełniających niedostateczną, według zdania samych Czechów, przedwojenną kwerendę, którą przeprowadził Orel. Zbiory wspomniane pochodziły zarówno z Czech i Moraw, jak i z przyległych obszarów niemieckich. Materiałów słowackich nie badałem. Zostały one dobrze zewidencjonowane przez Radó.

Na podstawie zebranego materiału, który jest obecnie poddawany dokładniejszej analizie, mogę już powiedzieć, że stosunki, jakie we wspomnianym okresie panują w łacińskiej hymnografii w Polsce, różnią się w zasadniczy sposób od stosunków w innych krajach środkowej Europy. U nas hymnografia łacińska jest wówczas w pełni żywotna (obfita twórczość własna i liczne zapożyczenia obcych utworów, w dużej mierze francuskich), natomiast nie tylko w Czechach i na Morawach, ale i na sąsiednich obszarach niemieckich można zaobserwować prawie zupełne skostnienie repertuaru hymnologicznego, własna twórczość jest skromna, a nowe zapożyczenia minimalne. Wyjaśnienia tego faktu musi, jak sądzę, dokonać historyk literatury wspólnie z historykiem muzyki.

O przeprowadzonych badaniach rozmawiałem obszernie z prof. Antoninem Skarką (katedra starszej literatury czeskiej Uniwersytetu Karola w Pradze), zajmującym się kiedyś żywo hymnologią średniowieczną (obecnie raczej Komenskim). W toku rozmowy uzgodniliśmy zasady współpracy i ustaliliśmy rozgraniczenie naszych prac. Omówiłem z nim też inne formy współpracy, a mianowicie możliwość liczenia na jego udział (jako konsultanta lub współwydawcy) w planowanym wydaniu w Bibliotece Pisarzy Polskich średniowiecznych tekstów polskiej poezji, będących przekładami z literatury czeskiej.

W Ołomuńcu zapoznałem się dokładnie z pracami docenta tamtejszego uniwersytetu, dra Oldřicha Kralíka, poświęconymi łacińskiej literaturze czeskiej X-XI w. Niektóre z jego prac wiążą się jak najbardziej z łacińską literaturą polską, a przynajmniej Polski dotyczącą (zagadnienie chronologii, wzajemnych zależności i autorstwa najstarszych żywotów św. Wojciecha, najstarsze roczniki polskie itp.). Przeprowadziliśmy na ten te-

mat obszerną dyskusję. Prace te nie są jeszcze publikowane, czytałem je w maszynopisie, udzielonym mi przez autora.

Rozmawiałem również z pracownikiem Instytutu Literatury Czeskiej ČSAV, dr. Miroslavem Červenką, o czeskich pracach będących wkładem do podjętego przez instytuty literatury krajów słowiańskich przedsięwzięcia opracowania porównawczej wersyfikacji słowiańskiej. Rozmowa miała charakter wymiany doświadczeń.

Dr Jerzy Woronczak
Instytut Badań Literackich

6. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO CZECHOSŁOWACJI

Trzymiesięczny pobyt na stypendium naukowym w Czechosłowacji (1 lutego - 30 kwietnia 1965) miał na celu dwa zadania.

Pierwszym i nadrzędnym była wstępna próba oceny możliwości kompleksowego badania analogii i różnic w procesie historycznoliterackim, zachodzącym na terenach Polski i Czechosłowacji na przełomie wieków XIX i XX i współcześnie. Stwierdzenie zbieżności zachodzących w przebiegu tych zjawisk może bowiem wskazywać na istotne prawidłowości rozwoju literatur słowiańskich. Takiej próbie porównania świadomości literackiej w obu krajach podporządkowane zostały badania materiałowe.

Pokaźna liczba prac polonistycznych i slawistycznych, poświęconych indywidualnym kontaktom pisarzy czeskich, słowackich i polskich, wskazuje konieczność ujawnienia stałych związków widocznych w tego rodzaju powiązaniach. Dlatego też celem poszukiwań stały się relacje zachodzące pomiędzy określonymi prądami polskiej świadomości kulturalnej a ideologią czeskich i słowackich środowisk twórczych.

Głównym materiałem do stwierdzenia tych zbieżności stała się recepcja ideologii romantycznej dokonana przez pisarzy reprezentujących główne prądy ideowo-artystyczne epoki. W tym celu podjęta została analiza zawartości prac przekładowych z literatury polskiej, ukazujących się w czasopismach "Moderni Revue", "Slovansky Prehled", "Archa", "Meditace", "Novy Kult".

Polonica odnalezione w rocznikach czasopism, z których część może być udostępniona w Polsce jedynie dzięki mikrofilmom, pozwoliły na sformułowanie pewnych tez roboczych. Te wstępne wyniki prac starałam się następnie przedyskutować w środowisku polonistycznym i bohemistycznym w Pradze i Bratysławie. Cennych wskazówek zarówno w zakresie merytorycznym, jak źródłowym dostarczyły mi zespoły naukowe Uniwersytetu Karola w Pradze, Instytutu Literatury Czeskiej Czechosłowackiej Akademii Nauk w Pradze i Brnie oraz Instytutu Literatury Słowackiej w Bratysławie. Z powodu konieczności uwzględnienia problematyki historycznej i niezbędnego tła komparatystycznego korzystałam również z pomocy Instytutu Historii Europejskiej Krajów Socjalistycznych (ČSAV) w Brnie i Instytutu Literatur Światowych (ČSAV) w Bratysławie.

Zebrany materiał i zarysowujące się wnioski przedstawiłam w referacie sprawozdawczym na zebraniu Sekcji Literatury Współczesnej w Instytucie Literatury Czeskiej w Pradze.

Ze względu na zainteresowanie rolą prasy, a szczególnie publicystyki i reportażu w reprezentowaniu świadomości kulturalnej podjęłam próbę zapoznania się ze stosunkiem gatunków publicystycznych do prądów literackich. Celem moim było uwzględnienie tej problematyki zarówno w okresie przełomu stuleci, jak współcześnie. Źródłem materiałowym były więc również czasopisma społeczno-literackie, jak: "Literarni Noviny", "Kulturni Tvorba" i "Mlada Fronta".

W tym zakresie korzystałam z pomocy kierownika katedry Wydziału Dziennikarskiego i dyrektora Instytutu Dziennikarskiego w Pradze.

Na zakończenie pobytu uczestniczyłam w sesji poświęconej czeskiemu poetyzmowi, która odbyła się w Brnie 21 kwietnia 1965 roku.

Hanna Maria Małgowska
Instytut Badań Literackich

7. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO NIEMIECKIEJ REPUBLIKI DEMOKRATYCZNEJ

Na wyjazd do NRD przyznano mi 4-miesięczne stypendium, które wyyskałam w okresie od 24 marca do 26 lipca 1965 r.

Celem mojego wyjazdu było zorientowanie się w problematyce poetyki niemieckiego Oświecenia, Sturm und Drang, klasycyzmu (Klassik) i wczesnego romantyzmu, znajdującej wyraz w ówczesnych wypowiedziach normatywnych i krytykach. Potrzeba takiej orientacji dyktowana była podjętą przeze mnie pracą dotyczącą polskiej świadomości teoretycznej z zakresu poetyki w Oświeceniu i romantyzmie.

W porozumieniu z Instytutem Niemieckiego Języka i Literatury (Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie) miejscem moich lektur stała się Biblioteka Centralna instytucji: Die Nationalen Forschungs- und Gedenkstätten der Klassischen Deutschen Literatur w Weimarze, posiadająca najkompletniejsze zbiory druków interesującego mnie okresu.

Cały 4-miesięczny pobyt w Weimarze poświęcony był w zasadzie lekturom. Można je ująć w trzy zespoły:

- 1) ówczesne poetyki wydawane (czasem i parokrotnie) w drugim 50-leciu XVIII w.; najważniejsze pozycje: Gottsched, Sulzer, Eberhard; oraz różne pisma teoretyczno-krytyczne, tu przede wszystkim: M. Mendelsohn, Lessing, Herder.
- 2) główny teren moich poszukiwań - ówczesne czasopisma niemieckie (ogromnie w tym okresie liczne); zdołałam przejrzeć 8 tytułów najważniejszych (według opinii zawartej w wydanej ostatnio bibliografii czasopism tego okresu) periodyków: Briefe die neueste Literatur Betreffend, Allgemeine Deutsche Bibliothek, Deutsches Museum, Frankfurter Gelehrte Anzeigen, Der Teutsche Merkur, Allgemeine Literatur-Zeitung, Die Horen, Athenaeum^{x)}. Reprezentują one (łącznie) wszystkie charakterystyczne dla drugiej połowy XVIII w. kierunki literackie w Niemczech. Są to w większości czasopisma re-

x) razem ok. 150 tomów lub roczników.

cenzujące nowo ukazujące się publikacje niemieckie, tłumaczone i obcojęzyczne. Dla moich celów ważne były wypowiedzane tu przy różnych okazjach opinie i uwagi, zawierające krytykę utworów literackich lub poglądów teoretycznych dotyczących zagadnień poetyki i języka;

- 3) opracowania historycznoliterackie tego okresu oraz opracowania odnoszące się do ówczesnej problematyki językowej, w których szukałam odpowiedzi na wiele pytań, również i tych, jakie wynikały z aktualnej lektury.

Mimo że lista moich lektur nie została wyczerpana, zebrany materiał wydaje mi się zarówno dość obszerny, jak i bardzo interesujący. Najwięcej korzyści niewątpliwie przyniesie mi cały szereg szczegółowych informacji (np. dotyczących ówczesnych teorii poezji i gatunków poetyckich, języka w ogóle i języka utworów literackich itp.), ale nie bez znaczenia jest też i przez bezpośrednie doświadczenie czytelnicze uchwycony ogólny zarys tego niezwykle dynamicznego, bogatego w bardzo żywe polemiki okresu literatury niemieckiej.

W ostatnim miesiącu pobytu miałam też możliwość wysłuchania kilku wykładów, ogłoszonych na zorganizowanym w Weimarze kursie dla germanistów, przedstawiających najnowsze wyniki badań historycznoliterackich dotyczące niemieckiego klasycyzmu (Klassik) i romantyzmu.

Dr Zdzisława Kopczyńska
Instytut Badań Literackich

8. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO WŁOCH (22.X.1964 - 13.II.1965)

Podróż do Włoch umożliwiło mi stypendium wymienne Uniwersytetu we Florencji uzyskane za pośrednictwem Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców U.W. oraz Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego.

W okresie trzymiesięcznego pobytu we Florencji prowadziłam studia w bibliotekach i archiwach (przede wszystkim w bibliotekach: Nazionale Centrale, Marucelliana oraz w Archivio

di Stato). Kilkudniowy pobyt w innych ośrodkach pozwolił mi na orientacyjne przejrzanie katalogów oraz wrywkowe badania przeprowadzone w bibliotekach uniwersyteckich w Rzymie i Bolonii oraz w Bibliotece Marciana w Wenecji.

Studia moje prowadzone były głównie w trzech kierunkach:

- 1) Orientacja we współczesnym stanie badań literackich, przede wszystkim w zakresie badań nad literaturą renesansową i barokową, jak również w badaniach stylistycznych; lektura bieżącego, czasopiśmiennictwa naukowego, podstawowych monografii; zebranie najnowszej bibliografii.
- 2) Zbieranie materiału porównawczego do pracy habilitacyjnej pt. "Problematyka artystyczna polskiej prozy barokowej (ze szczególnym uwzględnieniem przekładów z włoskiego)". W obręb tematu wchodziły studia szczegółowe m.in. nad twórczością Francesca Andreiniego, nad współczesnym mu kontekstem komedii dell'arte oraz nad rozwojem barokowej groteski. Z problematyką pracy habilitacyjnej wiązały się również lektury i studia nad dziejami włoskiej prozy artystycznej w wieku XVI i XVII, jak również nad teorią wymowy i poezji w tej epoce.
- 3) Przegląd i zbieranie materiału bibliograficznego polonistów włoskich, przede wszystkim florenckich, w dziedzinie pamiętników, diariuszy, relacji podróżniczych i poselskich. W tym punkcie przedmiotem mojego zainteresowania były zbiory rękopisów Biblioteki Nazionale we Florencji, Archivio Mediceo oraz rękopisy Biblioteki Uniwersyteckiej w Bolonii (m.in. korespondencja Niccoló Sirei z B. Gondy z lat 1642-1653; korespondencja G.B. Solariususa z księżną Toskanii z lat 1608-1630; relacje ambasadorów włoskich z lat 1609-1610).

Oprócz pracy naukowej interesowałam się również strukturą i organizacją studiów uniwersyteckich we Włoszech, uczęszczałam na wykłady z zakresu historii literatury, historii filozofii, językoznawstwa ogólnego.

Dr Jadwiga Rytel
Uniwersytet Warszawski

9. SPRAWOZDANIE Z POBYTU NAUKOWEGO WE WŁOSZECH

W okresie od listopada do stycznia 1964/65 przebywałam we Florencji na stypendium wymiennym Uniwersytetu Florenckiego.

Moja praca naukowa wiąże się w ogólnym swoim zarysie z problematyką literatury i krytyki współczesnej. W związku z tym studia moje we Włoszech przebiegały następującymi torami:

- 1) zapoznałam się z bieżącym wyglądem krytyki literackiej we Włoszech oraz podstawowymi dyskusjami literackimi kształtującymi wygląd współczesnej literatury włoskiej,
- 2) zajęłam się problematyką oraz teorią współczesnej prozy włoskiej, szczególnie zaś teorią tzw. neoawangardy, wykazującą interesujące związki z hasłami futuryzmu włoskiego z jednej strony, z drugiej zaś korespondującą z podobnymi tendencjami w literaturze europejskiej (np. nowa powieść francuska).

Z zagadnieniem tym wiąże się sprawa następująca: kształtowanie się przeciwstawnych sobie szkół literackich (na tym gruncie ściera się tradycyjny już neorealizm i eksperyment awangardy),

- 3) zajmowałam się również młodą poezją włoską i jej stosunkiem do pewnych ogólnych wzorców poetyckich funkcjonujących współcześnie w poezji europejskiej, również polskiej (chodzi mianowicie o sposoby wykorzystywania tradycji angloamerykańskiej).

Szczególna specyfika włoskich problemów literackich wiąże się ściśle z zagadnieniami politycznymi i obyczajowymi. Stąd też zróżnicowanie i niejednorodność zjawisk literackich, wyjątkowo dla badacza interesująca.

W sumie stypendium to umożliwiło mi dokładniejsze studia nad literaturą włoską, której znajomość niezbędna jest dla każdego humanisty, oraz pogłębiło znajomość języka włoskiego.

mgr Marta Wyka-Hussakowska
Instytut Badań Literackich